СВОБОДА SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ. РІК XXXII. Ч. 208. Джерзи Ситі, Н. Дж., субота, 6. вересня, 1924. VOL. XXXII. No. 208. Jersey City, N. J., Saturday, September 6, 1924. THREE CENTS

Секретар скарбу бачить початок відбудови Европи.

ВАШІНГТОН, 4. вересня. — Секретар скарбу Мелон, котрий приїхав позавчора з Европи, предложив президентови Кулиджови звіт зі своєї подорожи, в якім висказує погляд, що наслідком послідних конференцій та принятя пляну Доса Европа станула вже на дорогу до справдішної мирової відбудови.

З Мелоном складав президентови візиту пенсилвенійській сенатор Рід, котрий в своїх поглядах на европейську ситуацію годиться з Мелоном.

ПЕРЕДВИБОРЧІ КАМПАНІЇ.

ВАШІНГТОН, 4. вересня. — Віліям Батлер, голова републиканського комітету, запевнив президента Кулиджа в своїм звіті про стан републиканської агітації на заході, що кандидатура Кулиджа має там певно кращі вигляди, як кандидатура Ла Фолета. Демократичні провідники роблять подібні претенсії для себе.

Мелколм Мекаду, брат Віліема Мекаду, відомого провідника демократів, заявився за кандидатурою Ла Фолета. За Ла Фолетом заявилася нині конвенция Федерації Праці стейту Конектикат. Сенатор Ла Фолет подав, згідно з вимогами закона, стейтовому урядови у Пенсилвенії спис електорів своєї партії; партія його називається там „робітничою партією".

Демократичний партійний заряд видав книжку про Доса, кандидата републиканської партії на уряд віцепрезидента Злучених Держав, і наказують у ній, що Дос усе був резидентом, відносився ворожо до робітників та був приятелем великих нафтярів.

Републиканці стейту Мейн закидають демократам, що богато їх кандидатів має потверджене Ку-Клакс-Клена.

ПОЧТАРІ ВИКАЗУЮТЬ СУПЕРЕЧНОСТИ СЛІВ В ДІЛІ КУЛИДЖА.

ВАШІНГТОН, 4. вересня. — Юнія почтових клерків видала заяву про промову президента Кулиджа в „день праці". Юнія показує на примірі почтових робітників неправдивість виводів Кулиджа, буцімто робітнича заплата зросла від 1913 року на 69 процентів. Заплата почтових робітників зросла всего на 50 процентів. Далі юнія закидує Кулиджови, що він у своїй святочній промові заявлявся за приміненням робітничої заплати канцелярійних робітників на почтах.

КЛЕНСМЕН ОБЖАЛОВАНИЙ ЗА ВБИЙСТВО.

ГЕРИН, Илинойс, 4. вересня. — Лава присяжних суддів, покликана судовим лікарем (коронером) до вступного слідства над суботнішною бійкою в гаражу, відомого місцевого Кленсмена Джана Смита, в якій погибло шестеро людий, прийшла до переконання, що за бійку відповідає самий Смит. Лава присяжних суддів заявилася за виданнем приказу арештувати Смита.

Присяжні признали винуватими ще двох других людий винуватими за вбийство, але сі два винуватці самі впали жертвою бійки.

Щоби не допустити до дальшого проливу крови, капітан війска, стережучого Герин, взяв від шерифа Гелигена обіцянку, що він буде приїздити до Герина лишень в урядових справах і буде повідомляти наперед команданта війска, а Смит обіцяв в імени Клена не зачіпати шерифа. Се перемиря троха вспокоїло занепокоєних мешканців міста.

ПОЛІЦІЯ АРЕШТУЄ СТРАЙКАРІВ.

ПЕТЕРСОН, Ню Джерзі, 4. вересня. — Поліція арештувала нині 107 страйкарів, що пикетували масово перед фабрикою одного шовкового підприємства.

Пикетуючих було коло пів тисячки, і стояли вони чвірками. Страйколоми зібралися у вікнах фабрики і кричали та глумилися з страйковим пикетам. Се викликало, як каже поліція, велике збіговисько людий, і тому вона арештувала пикети за масове пикетовання.

Відставлені до поліційних арештів пикети счинили велике заворушення, кричучи й бючи кулаками до дверий келій.

ПОДОРОЖ ВОЗДУХОМ ДОВКОЛА СВІТА.

ПИКТАВ, Нова Шкотія, 4. вересня. — Американські летуни, що летять довкола світа, дістали від американської фльоти приказ бути кождої хвилі готовим до вилету в дальшу дорогу. Дальший вилет, однак, з огляду на непевну погоду ще не певний.

НОВИЙ ОСЯГ У ЛЕТНИЦТВІ.

ФІЛЯДЕЛФІЯ, 4. вересня. — Джордж Кюдеґі, поручник американської армії, осягнув нині на своїм морськім літаку небуваду досі скорість майже 198 миль на годину.

Замітно, що Кюдеґі летів на маленькім літаку, який своєю скоростю в поворотах зовсім нагадує ластівку.

ВІДКРИЛИ ЗЛОЧИНЦЯ ПО 8 РОКАХ.

ГВАЙТ ПЛЕЙНС, Ню Йорк, 4. вересня. — Нині арештовано в Минеаполісі Емила Каета, якого поліція підозріває за вбийство, доконане вісім літ тому назад.

Ходить тут о смерть якогось Ґреґорія Джорджа з Добз Фері, котрого його рідна сестра звабила зі своїм спільником на самотне місце та вбила.

Сестра з трема мушинами ставала опісля на суд та була разом з ними засуджена на смерть. Помилувана на 20 літ вязниці, вона ще й досі відсиджує кару. Клет був одиноким спільником злочину, якій утік та вирвався до сього часу.

Усі партії Західної України за державною незалежностю.

ЛЬВІВ, 10. серпня (почтою). — Всі національні українські політичні партії Західної України, під Польщею, видали отсю спільну ЗАЯВУ:

Уповноважені представники: Української Народньої Трудової Партії, Українського Соціялістичного Обєднання „Селянський Союз", Української Партії Соціялістів-Революціонерів, Української Радикальної Партії, Української Партії Національної Роботи і Української Християнсько-Народньої Партії на зібранню у Львові, дня 6-ого липня, 1924, приняли таке одноголосне рішенне:

В імени Українського Народу західно-українських земель, прилучених насильно до Польщі, заявляємо, що:

1. — Український нарід непохитно обстоює своє природне право до НЕЗАЛЕЖНОГО ДЕРЖАВНОГО ЖИТТЯ, освяченого кровю в останній оружній боротьбі за своє національне визволення.

2. — Мирним шляхом здійснення сього права вважаємо тільки узаконене в міжнародних взаєминах ПРАВО САМООЗНАЧЕННЯ і стверджуємо, що практичне виконання сього права одиноко можливе дорогою свобідного плебісциту.

3. — Протестуємо проти спроб примінювання до Українців на західних українських землях постанов міжнародного трактату про „національні меньшости", бо український нарід творить на сих землях ту ЕТНІЧНУ ПОДАВЛЯЮЧУ БІЛЬШІСТЬ, якій єдино прислугує право суверена на цій території.

4. — Останні спроби польського уряду односторонно вирішити українське питанне, яко питанне внутрішньої державної політики, є не тільки потоптанием прав українського народу на самоозначенне, але одночасно дальшим черговим обмеженнем природних прав Української Нації на її територіях. Сі спроби заінсценізовано і в польському соймі, щоб не додержати навіть тих зобовязань, які Польща затягнула супроти міжнародних чинників з приводу признання її східних границь.

5. — Зокрема заявляємо, що так звані „кресові устави" є закріпленнєм і узаконенням тих розпорядків на полі шкільництва, судівництва і адміністрації, які безправно були накинені українському населенню західних земель на протязі останніх шести літ польської окупації.

6. — Протестуємо як найрішучійше проти ухвалення тих „кресових устав" і не приймаємо їх тому, що вони є провокацією українського населення і насильством на природних правах української нації.

У Львові, дня 6-ого липня, 1924.

ЗА УКРАЇНСЬКУ НАРОДНЮ ТРУДОВУ ПАРТІЮ:
Др. Сидір Голубович, голова. **Аркадій Малецький**, генеральний секретар.

ЗА УКР. СОЦІЯЛІСТИЧНЕ ОБЄДНАННЄ „СЕЛЯНСЬКИЙ СОЮЗ":
М. Чучмай, голова.

ЗА УКРАЇНСЬКУ ПАРТІЮ СОЦІЯЛІСТІВ-РЕВОЛЮЦІОНЕРІВ:
Семен Жук. **Неофіт Кибалюк.**

ЗА УКРАЇНСЬКУ РАДИКАЛЬНУ ПАРТІЮ:
Др. Лев Бачинський, голова. **Осип Навроцький**, секретар.

ЗА УКРАЇНСЬКУ ПАРТІЮ НАЦІОНАЛЬНОЇ РОБОТИ:
Самійло Підгірський, голова. **Дмитро Палїїв**, секретар.

ЗА УКРАЇНСЬКУ ХРИСТІЯНСЬКУ НАРОДНЮ ПАРТІЮ:
Олександер Барвінський, голова. **Др. Богдан Барвінський**, секретар.

БАНКІРІ НА СУДІ.

Сію, Фолс, Савт Дакота, 4. вересня. — Перед місцевим повітовим судом стає тепер сім банкирів, обжалованих за те, що через недбале ведення банкового діла вони довели кілька банків до непотрібних банкроцтв.

ЩЕ ОДНО ВБИЙСТВО ДОВКОЛА КЛЕНА.

Бофало, Ню Йорк, 4. вересня. — Джордж Брайен, тяжко ранений, учасник кровавої бійки межи прихильниками та ворогами Клена, яка скоїлася тут минувшої неділі, а котрої жертвою впало двоє людей, заявив перед стейтовим прокуратором, що бійку почав Едвард Обертін, котрий став членом Ку-Клакс-Клена, щоби шпигувати серед нього в користь католиків.

БЕРУТЬСЯ ОСТРО.

Дня 25. червня відібрано укр. пароховии і деканови з Девятник пов. Бібрка, о. Миколі Стисловському метрикальні книги мов, якому проступникови за карителї вчинки, а переднюю їх п. Узареви, команд. держ. поліції з соколова під Бібрка. Нагляд над церковним майном поручено церковному комітетови, не подаючи самому пароховаи жадних причин, що до такого поступовання ні устно, ні на письмі.

ПРОТЕСТУЮТЬ ПРОТИ КРАДЕЖИ ВОДИ.

Торонто, 4. вересня. — На національній канадійській виставі у сьому місті виголосив Джордж Грейгем, канад. мін. залізниць та каналів, промову, в котрій закидав містови Шикаго, що воно краде воду.

Міністер казав, що Шикаго не має права брати води з Великих Озер, та ще в такій скількости, — воно забирає 10.000 квадратових стіп на кожду секунду, — бо се причиняє обниження уровення води та великі шкоди для канадійських портів і плавби.

З ПРОЦЕСУ ПРОТИ МІЛЬОНЕРІВ УБИЙНИКІВ.

Шикаго, Илинойс, 4. вересня. — Суддя Джан Кейверлі, що вів розправу проти Ліополда та Лоба, вбийників 13-літного хлопчини Френкса, уже виробив засуд, який він має виголосити в середу.

ХРИСТІЯНСЬКИЙ ОБОВЯЗОК А ГОЛОСОВАННЯ.

Бостон, 4. вересня. — Дирекотри церкви „християнської науки" видали публичний заклик до голосовання. Вони кажуть, що обовязком кождого доброго горожанина та християнина є голосувати, бо лишень у той спосіб можна направляти уряд.

ПЕРЕСИЛАЮТЬ МІЛІОНИ ВОЗДУХОМ.

Канзас Ситі, Мезурe, 4. вересня. — Сього тижня переслано з Ню Йорку літаками кілька міліонів долярів.

Банкирі кажуть, що таке пересилання не лише скорше, але й безпечнійше та дешевше.

СВАРКА ЗА ВИНАХІД „СМЕРТЕЛЬНИХ ЛУЧІВ".

Вашінгтон, 4. вересня. — Едвин Скот, винаходчик зі Сан Франциско, заявляє публично, що він, а не Гриндел Матюз, був першим, що придумав „смертельні лучі", якими можна вбивати життя на далеку віддалеглість. Він каже, що він та кількох других американських винаходчиків займалися вже „електричними смертельними лучами", як вони їх називали на довший час перед тим заки світ почув про Гриндела Матюза.

РОЗСЛІДИ НАД ВОЄННИМИ ДІТЬМИ.

Ню Йорк, 4. вересня. — Заряд шкіл в місті Гобокен рішив розслідити умовий стан воєнних дітий, себто дітий, що вродили в час великої війни. Ходить тут о те, чи правдою є, що такі діти стають звичайно позаду других під оглядом умового і тілесного розвою.

Мекданелд заявився на Зборі Ліґи Народів проти військових союзів.

МАЛИМ ДЕРЖАВАМ КАЗАВ РОЗПУСТИТИ ВІЙСКОВІ СОЮЗИ.

ЖЕНЕВА, Швайцарія, 4. вересня. — Нині виголосив на Зборі Ліґи Народів довшу промову премієр Великої Британії Ремсей Мекданелд.

Його промова буда мов грім з ясного неба для всіх, що сподівались, що Ліґа Народів заявиться за розоруженнєм держав з рівночасним „забезпеченнєм" держав, себто із забезпеченнєм їх перед наїздом сусідів при помочі військових договорів. Із сим пляном носиться особливо Франція і вона хотіла його за всяку ціну переперти, а між тим Мекданелд своєю промовою перебив пляни її і її дрібних союзників.

У своїй промові Мекданелд сказав, що Англія є проти військових договорів і проти „забезпечення" границь держав при помочі військових договорів. Натомісць він заявився за мировим судом для удержання мира.

Особливу увагу звернув він на ВІЙСКОВІ ДОГОВОРИ МАЛИХ ДЕРЖАВ. Мекданелд сказав, що вони повинні розвязати свої військові договори, бо се надії, які їх заведуть, а готують лише нові війни.

Також заявився він за приняттем Німеччини до Ліґи Народів і сказав, що вірить, що і Росія й Америка небаром належати-муть до Ліґи Народів.

Промова Мекданелда просто розлютила Французів, котрі, як кажуть, вірили, що Мекданелд буде підпирати Францію у її міжнародній політиці.

Премієр Франції Еррiо гадав, що погодиться з Мекданелдом у політиці на Зборі Ліґи Народів і просив його, щоб йому сказав наперед, що буде говорити. Але Мекданелд від сього відмовився. Тепер же по промові Мекданелда Еррiо не знає, що має говорити і відложив свою промову, щоб мати час її ще переробити.

ЗА МІЖНАРОДНЮ ОРГАНІЗАЦІЮ РОБІТНИЧИХ ЮНІЙ.

ЛОНДОН, 4. вересня. — Британський конгрес, який радить в Голл, в Англії, приняв дві важні постанови.

Він заявився за скликанням міжнародного конгресу робітничих юній і за загальним страйком яко оружем проти капіталістів.

Конгрес схильний до соціялізму але противний московському большевизмови.

БЕЛЬГІЯ ОПОРОЖНЮЄ РУРЩИНУ.

БРУКСЕЛЯ, столиця Бельгії, 4. вересня. — Бельгія зачала сьогодня евакуацію Рурщини.

Вона забрала сьогодня відтам перший батальон артилерії. Решту війска буде усувати постепенно.

БОЛЬШЕВИКИ КАЖУТЬ, ЩО ЗДАВИЛИ ПОВСТАННЄ НА КАВКАЗІ.

МОСКВА, 4. вересня. — Большевицький уряд оголошує, що російська „червона армія" здавила повстанне в кавказьких републиках Грузії й Азербайджані, яке були викликали тамошні соціял-демократи.

Большевики засудили 24 соціялістичних провідників на смерть.

ХОТЯТЬ, ЩОБ РИМСЬКА СТОЛИЦЯ НАЛЕЖАЛА ДО ЛІҐИ НАРОДІВ.

БЕРЛІН, 4. вересня. — Німецька католицька конвенція в місті Ганновері заявилась за допущеннєм Ватикану до Ліґи Народів на рівних правах з державами.

Одним з головних організаторів сього католицького зїзду є теперішній німецький премієр Маркс.

РОБІТНИКИ В РОСІЇ І НА УКРАЇНІ ПРОТИ ВИВОЗУ ЗБІЖА.

РИҐА, столиця Латвії, 3. вересня. — З Росії і України повідомляють, що серед робітників по містах в сих краях зростає щораз сильнійша агітація проти вивозу збіжа, звертого з голодуючого населення, заграницю.

Робітники ухвалюють протестаційні резолюції і вилають відозви з покликом до спротиву проти вивозу.

ПРЕЗИДЕНТ МЕКСИКА В БЕРЛІНІ

БЕРЛІН, 4. вересня. — Новоанбраний президент Мексика, Каллес (Каєс), котрий недавно прибув сюди, приняв нині представників соціялістичних робітничих юній. Він сказав їм, що його вибрали голоси робітників, та що він за міжнародним 8-годинним днем праці.

БОЛЬШЕВИКИ ПРО КИТАЙСЬКУ ВІЙНУ.

МОСКВА, 3. вересня. — Редактор большевицької урядової газети Известия, Стеклов (Нахамкес), пише, що війну в Китаю викликали американські капіталісти.

ВІЙНИ.

ЖЕНЕВА, 4. вересня. — В часі, коли на Зборі Ліґи Народів ведено дискусію над справою міжнародного мира, велись три війни, в Мароку, на Кавказі і в Китаю. Сі дві останні війни вибухли саме з отворенням Збору Ліґи Народів.

ДОМАШНЯ ВІЙНА В КИТАЮ.

ШАНГАЙ, Китай, 3. вересня. — Нині вже були перші бої 20 миль від Шангаю між двома китайськими військовими губернаторами.

ПОСТУДЕНІЛО В ЕВРОПІ.

ВІДЕНЬ, 2. вересня. — В Середній Европі з початком вересня трохи похолоднішало. Учора і сьогодня було тут 4-6 ступнів криги, бол 65 ступнів температури.

ПРОТЕСТ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗА ДО ЛІҐИ НАРОДІВ ПРОТИ ПОНЕВОЛЕННЯ УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ ПОЛЬЩЕЮ

Український Народний Союз вислав до Ліґи Народів таку телеграму:

LEAGUE OF NATIONS ASSEMBLY
Geneva, Switzerland.

Ukrainian National Association of America uniting 25,000 members, emigrants from Ukraine, protests against decision of Allied Conference of Ambassadors of March 14, 1923, to incorporate western parts of Ukraine into Poland, and asks Assembly to see that right to selfdetermination of eight million people of these Ukrainian territories and their claims to independence be vindicated.

SIMON YADLOVSKY, Pres.; JOHN KASHTANIUK, Rec. Cec'y; ROMAN SLOBODIAN, Fin. Sec'y; VASIL LEWCZYK, Treas.

ТЕЛЄҐРАМА ОБЄДНАННЯ ДО ЛІҐИ НАРОДІВ У ЖЕНЕВІ

Обєднанне, вислало до президента Збору Ліґи Народів, дра Йосифа Моттн, до француського премієра Е. Ерріота і до англійського премієра Дж. Р. Мекданелда слідуючу телеграму:

Від імени пів міліона Українців, зорґанізованих під проводом Обєднання Українських Орґанізацій в Америці, просимо Вас занятись обороною Галичини та інших українських земель, гцетених Польщею, і заятитись за привернением тим землям державної незалежности через ревізію рішення конференції амбасадорів з дня 14-ого марта, 1923, яким проти волі усього населення, прилучено Галичину до Польщі.

о. Володимир Сполітакевич, предсідатель;
Дмитро Штогрин, секретар.

ФИЛАДЕЛФІЯ, Па., 2. вересня, 1924.

ДО ШКОЛИ

Сими днями отвирають двері американських шкіл. Міліони дітвори поплинуть до кляс на науку. Про потребу науки ніхто їм богато говорити не потребує, бо вага просвіти для них частина того знання, яке кожда американська дитина, так сказатиб, виссала з молоком матери.

Американський народ вірить у науку, а обявом сеї віри й е міліони дітий, що вчаться в американських школах, публичних і приватних.

Розуміють в Америці вагу школи не лишень родовиті Американці, але й іміґранти. Богато іміґрантських ґруп має високо розвинене шкільництво. Німці, Айриші, Поляки, Жиди, Словаки вкрили цілі Злучені Держави сіттю шкіл, в яких попри науку, яку подається звичайно в американських публичних школах, подається ще відомости про мову й минувшину даного народа в старім краю.

Українські іміґранти під обома зглядами стоять позаду других народів, рівних їм числом. У нас розуміннє ваги науки й освіти ще занадто слабе, а наша шкільна орґанізація ще дуже мізерна.

Та з сього ще не повинно виходити, що ми повинні опускати руки та лишати справу на Божу волю. Слабий стан нашого шкільництва в Америці най нам буде лише закликом поправи, а мале зрозуміння сеї справи серед широких кругів нашого громадянства заохотою до поширення сього знання. На плечах свідомих Українців лежить обовязок з одного боку старатися о те, щоб американські Українці користали як найбільше з американських шкіл всякого рода, а з другого боку старалися о розвиток українського приватного шкільництва у прибраній вітчині.

ВИСТУПЛЕННЄ УКРАЇНСЬКИХ І БІЛОРУСЬКИХ ПОСЛІВ З ПОЛЬСЬКОГО СОЙМУ

З Відня пишуть нам під датою 20-ого серпня, с. р.:

ВАЖНА А СЕНЗАЦІЙНУ ВІСТЬ подала краківська „Нова Реформа" а іменно, що клюби білоруський і український мають перед розпочаттєм нової сесії сойму у Варшаві устроїти ВЕЛИКУ ПОЛІТИЧНУ ДЕМОНСТРАЦІЮ. Іменно в ПИНСКУ має відбутися ЗІЗД ПОСЛІВ українських та білоруських, на котрому вони мають зложити свої мандати ДО ПОЛЬСЬКОГО сойму, а оголосити утворенне ОСІБНОГО САМОСТІЙНОГО СОЙМУ УКРАЇНСЬКО-БІЛОРУСЬКОГО. Має то бути демонстрація перед цілим світом вчасі, коли у Женеві зійдеться на наради Ліґа Народів.

Та вістка „Нової Реформи" може бути дуже правдоподібною, бо положенне українських і білоруських послів у польському соймі сталося неможливим. Їх внесення іґнорується. Недопускається їх до слова, а зацонебудь відбирається їм голос.

Інтерпеляції показалися знаменитим способом боротьби з польськими гвалтами, бо їх в оригінальних друках наші і білоруські посли предкладають потім Лізі Народів і Унії Товариств Ліґи Народів і тому маршалок Ратай робить трудности у вношенню і є плян їх через осібну комісію комісію вперед розглядати, чи вони допускаємі, а відчитувати їх лише на тайних засіданнях. Одним словом Поляки самі змушують послів так званих „меньшостий" до як найострійших средств оборони.

Клим Обух.

В ДЕСЯТІ РОКОВИНИ ОСНОВАННЯ ЛЕҐІОНУ УКРАЇНСЬКИХ СІЧОВИХ СТРІЛЬЦІВ

(Допись з Відня).

Дня 6-ого серпня 1924-ого року появився маніфест Головної Української Ради і Української Боєвої Управи (пізнійше, Центральної Управи УСС) про утворенне Леґіону Українських Січових Стрільців.

Із сеї нагоди Центральна Управа Українських Січових Стрільців відбула дня 6-ого серпня с. р. своє святочне засіданнє, в одній із саль реставрації Тіщлера, при участи численних запрошених гостий.

На програму засідання зложилися: Вступне слово дра Романа Перфецького; реферат бувшого голови Боєвої Управи дра Кирила Трильовського, про значіннє Леґіону УСС. в нашій визвольній боротьбі; уривок з повісти проф. А. Крушельницького — „Бій під Бережанами", відчитаний автором. На конець А. Жук відчитав кілька розділів своїх записок-спогадів з українського політичного життя в перших днях війни.

Замикаючи засіданнє, др. Р. Перфецький повідомив зібрану публику, що Центральна Управа УСС., ліквідуючи себе згідно з рішеннєм політичних зборів сперед двох літ, покликує до життя Товариство Український Музей-Архів, для збирання і збереження матеріялів і памяток з історії Стрілецтва і нашої визвольної боротьби взагалі.

Тогосамого дня передполуднем в церкві св. Варвари відслужено панахиду по померших Січових Стрільцях.

Др. Іван Крипякевич.

ГЕТЬМАН ІВАН ВИГОВСЬКИЙ

І. Рід Виговського і вибір гетьманом.

Іван Виговський був шляхотського роду, гербу Абданк; його батько Остафій був власником села Гоголева в Київщині. Вчився в київській академії, — згадував її пізнійше з вдячністю, згодом вступив до польського війська і дослужився ступня поручника; дальше пішов до уряду, був намісником луцького підстароства 1629—1636 р. Пізнійше перейшов до реєстрового війська, в битві на Жовтих Водах був ранений і попав у татарський полон. Хмельницький викупив його з неволі і доручив йому вести писарство. Виговський зорґанізував велику канцелярію, дібрав собі ряд талановитих співробітників і виховав ціле покоління урядовців і дипльоматів. Незначний давнійше уряд писаря добув тепер компетенції державної канцелярії. Виговський держав у своїх руках всі нитки внутрішньої і заграничної політики. При боці Богдана Хмельницького відбув він майже всі походи і переговори: в 1648 р. був в Галичині і їздив до Семигорода, 1649 р. уклав зборівську умову, 1653 р. трактував під Жванцем, 1655 р. під Львовом, вів усі переправи з Москвою, Шведами, Кримом і иншими державами. Він був правою рукою, дорадником і заступником гетьмана. Не можемо вже тепер відгадати, що в діяльности Хмельницького було його власне і що робилося під впливом ґенерального писаря. Виговський мав сильний вплив на гетьмана; нераз міркував його надто гострі виступи. Козацька старшина шукала у Виговським посередника до старого гетьмана, тільки через нього могла перевести свої домагання. При ґенералвнім писарі утворилася його партія, звязана з ним становими інтересами і політичною ідеольоґією, — вона підняла його на становище гетьмана.

Виговський, як описує сучасник, був високого зросту, з великим носом і ясною бородою (на портреті в літописі Величка він без бороди); був темпераменту спокійного, вмів здержуватися і закривати свої пляни, — але в рішаючій хвилі виказував незвичайну енерґію і силу.

На смертному ложі старий гетьман віддав Виговському в опіку сина Юрія, вибраного вже давнійше гетьманом; ґенеральний писар мав вести немов реґенцію в імени молодого і незрілого Хмельниченка. Але ця комбінація не вдержалася. Запорожське військо і здавна [illegible] осібної влади, в одних руках, — подія управи приводив занепокоєння і невдоволення, приносив зародки внутрішних непорозумінь. Щоби уникнути майбутніх небезпек, старшина рішилася усунути Юрія з гетьманства і віддати булаву в досвідні руки. На раді в Чигирині 5. вересня 1657 р. вибрано Виговського гетьманом. Він гетьманив всього два роки до вересня 1659 р.

Чигиринська рада відбулася при малому числі козаків. Була на ній найбільше старшина і дещо міщан, але мало було козацької черні. Тому зараз появилися закиди, що рада неважна. Щоби не ширити невдоволення, Виговський скликав раду в друге, до Корсуня 19. жовтня 1657 р. В раді брали участь полковники і сотники з усіх полків, та з кожної сотні по 20 козаків. Корсунська рада знова віддала булаву Виговському. Невдовзі Виговський поїхав до Києва і там у братському монастирі духовенство посвятило клейноти і поблагословило гетьмана. Обі ради відбулися без відома московського уряду. Через те знов зі сторони Москви квестіоновано вибір. Виговський пізнійше мусів ще раз піддатися виборови на раді в Переяславі в лютім 1658 р., вже при московських делеґатах. Через таку уступчивість Виговський думав придусити всяку опозицію і запевнити собі підпертя широких кругів, але бажаної мети він не осягнув, — як раз ці часті вибори підірвали його значіння серед народа.

ІІ. Внутрішня політика.

Іван Виговський від самого початку гетьманування виступив з сусільною, твердою програмою. За час довгої праці на уряді ґенерального писаря він мав нагоду розслідити глибше всі державні справи, пізнав усі недостачі устрою молодої держави, обдумав потрібні реформи.

Основами, на яких мала опиратися будова держави, він уважав три стани: козацьку старшину, шляхту і вище духовенство. Ці три стани були наближені до себе економічним становищем, соціяльними інтересами і культурою, зливалися чимраз більше в одно громадянство. Козацька старшина вже стала відмежовуватися від загалу козаків в окрему верству. Ґенеральна полкова і сотенна старшина, що діставала на утримання державної маєтности і сама збирала податки, могла розводити широке хазяйство, набувати нові землі і зростати в земельну аристократію. Урядова влада давала їй ще й політичну перевагу над черню. Виговський не спиняв зросту старшини, як це робив Хмельницький, а противно старався скріпити її через нові надання і збільшення її влади. Останки української шляхти вже майже вповні зілялися з козацькою старшиною і на рівні з нею мали доступ до урядів і маєтностей. На Україну верталася навіть шляхта, що перше еміґрувала на захід; гетьман не ставив перепон в цьому, а ще намагався збільшити шляхотський елемент, старався о наданнє шляхотства визначним козакам і протеґував шляхту усюди. Зі шляхти походило також у значній части вище духовенство; воно теж знайшло опіку у гетьмана, — союз держави з церквою мав дати підпору гетьманській владі. В цих трьох вищих верствах була вся тодішна інтелігенція, люди, що перейшли якісь школи, брали участь в адміністрації, суді, церковній організації, що мали вищу освіту і ширший світогляд і могли зрозуміти потреби державного життя.

Блищими співробітниками Виговського були його брати Данило і Константин, ґенеральний осаул Іван Ковалевський, ген. судді Федір Лобода і Герман Гапанович, ген. обозний Темофій Носач, новий ген. писар Іван Груша, ніжинський полковник Григорій Гуляницький, переяславський Павло Тетера і цілий ряд людий на инших становищах. Великий вплив на гетьмана мав Юрій Немирович, один з найбільш освічених одиниць між шляхтою, що науку добув в Голяндії, Оксфорді, Кембрідж і Парижі, пробував сил з літературі і віддався дипльоматії сперщу аріянин, пізнійше вернувся до православної віри своїх батьків, приїхав до Чигирина і став дорадником гетьмана. З поміж духовенства найблище до Виговського стояв новий митрополит Діонізій Балабан, з галицького шляхотського роду, вибраний і висвячений проти бажань Московщини.

Виговський старався добути у вищих станах противагу проти черни і при їхній допомозі перевести найпотрібнійші реформи. Загально він ішов шляхом, що вже зарисувався за Хмельницького, але це, що там було тільки тимчасове і надзвичайне, він переводив як постійне і обовязкове.

Одним з перших питань державного устрою була організація ради. За часів Хмельницького рада підупала зовсім, бо старий гетьман завдяки своїй особистій повазі переводив усі справи особисто, не питаючися волі народа. По смерти Хмельницького рада віджила для вибору нового гетьмана. Санкцію їй дав сам Виговський на корсунській раді: „За небіщика гетьмана ми не мали ради, — але тепер я без вашої військової поради нічого не чинитиму". Але рівночасно він рішився перевести реформу ради. По давнім звичаям до ради мали доступ всі козаки, але в дійсности ізза многочисленности козаччини ніколи не могли зібратися на раду всі управлені до голосу, звичайно являлися тільки козаки з блищих полків. Виговський завів репрезентантивну систему: на раду мали приходити з кождого полку тільки полковник, сотники і 20 представників козаків. У цей спосіб осяґалися дві цілі: що на раді були репрезентовані рівномірно всі полки, та що являлися справжні представники кожного полку, а не припадкові. Так само зорґанізовано і полкові ради: там мала брати участь полкова старшина, сотники, отамани і по 5 козаків з кожного города.

Виговський признавав раду за найвищий орган державної влади. Але разом з тим, він не допускав, щоби уменшено права гетьмана. Становище гетьмана мало остатися на тому уровені, на якому поставив мав бути справжнім головою держави і в нутрі краю і на зверх; Виговський думав навіть про дідичне гетьманство в своїй родині. Він вимагав, щоби адміністрація була залежна тільки від нього: всі полковники мали бути назначені [illegible] гетьманом, а не вибирані [illegible] радою, — це була конечна умова, щоби утримати єдність управи у всьому краю; він жадав навіть присяги на вірність Полковників, що не піддавалися його приказам, він усував безоглядно. Так само він старався обмежити автономію Запорожської Січи і зробити її залежною від себе, щоби не ширилося переконанне, немов инша влада є в городах, инша на Запорожжі. Виговський бачив зародки анархії, що появилися вже за Хмельницького і був рішений викорінити їх за всяку ціну. Вже при виборі він сказав: „Ця будава буде доброму на ласку, злому на кару; нікому у війську підлещуватися я не буду; військо запорожське не може бути без страху".

Дальше Виговський пере- Загальне козацьке ополчення тратило значіння вже за Хмельницького, не доставало йому дисципліни і військового образування. Виговський зразу хотів привернути давній козацький реєстр, значить списати усіх козаків, обовязаних до служби. „Багато є таких, що звуться козаками, але справжних старих козаків є ледви 60.000, решта гультаї"... Він бажав вилучити з війська всі ті маловартні елементи і дійсних козаків увести у військову карність. Але цеї реформи не вдалося перевести: козаки стали хліборобською верствою і все тяжче було привернути їх до військових обовязків. Рівночасно гетьман орґанізував військо иншого роду, наємне. Під українським прапором служили чужинці ріжного походження, Серби, Волохи, Німці, Татаре, навіть Поляки. Ці частини були на гетьманському утриманні, мали своїх полковників і иншу старшину залежну тільки від [illegible] вірною сторожею гетьмана, вживано їх також до більше відповідальних завдань, де звичайні козацькі війська не давали повної запоруки, що їх виконають.

ІІІ. Загранична політика.

Політичним ідеалом Виговського була самостійна незалежна українська держава, так як він це висловив у переговорах зі Швецією: „признати й оголосити запорожське військо з підвласними йому провінціями за вольний і нікому не підданий народ". Територія держави мала займати всі українські землі аж до Висли і границь Прус; проектовано також злучити з Україною близькі культурно-білоруські землі. Щоби осягнути незалежність, треба було добути Україні корисні заграничні союзи.

(Конець буде).

„SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays, at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.
Edited by Editorial Committee.
Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 8, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES: Three cents a copy.		ПЕРЕДПЛАТА: Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ .75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates:		В Джерзи Сіті і Заґраницею:	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2.75

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.
За оголошення редакція не відповідає.
З Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.
Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тел. У. Н. Союза: 1838 Montgomery.
Адреса: "SVOBODA", 83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

КАСОВИЙ ЗВІТ ОБЄДНАННЯ.

(За серпень, 1924)

І. ПРИХІД.

1) Остало з попереднього місяця		$325.87
2) Прихід в серпні:		
а) Народній податок	$415.61	
б) Рідн аШкола	100.60	
в) Політична пропаґанда	358.83	
г) Ріжні	217.60	1,092.64
Разом		$1,418.51

ІІ. РОЗХІД.

а) Висилка до краю:		
1) Політична пропаґанда	$350.00	
2) Рідна Школа	200.00	
3) Інваліди в краю	50.00	
4) Укр. інваліди в Чехословаччині	50.00	
5) Сироти	50.00	
6) Кошти висилки	9.75	$709.75
б) Платня канцелярійної сили		150.00
в) Кошти контрольної комісії		14.00
г) Кошти одного з членів на річне засіданне		6.48
д) Кошти предсідателя за послідні місяці (чотироразова поїздка)		28.00
і) Рент за офіс		25.00
е) Телефон		10.50
к) Марки		5.00
Разом		$948.73

ІІІ. ЗІСТАВЛЕННЄ.

а) Прихід в серпні	$1,418.51
б) Розхід	948.73
Остає в касі Обєднання з днем 31-го серпня, 1924	$469.78

Обєднанне Укр. Орґанізацій в Америці.

ДУМКИ

Передімною мапа з XV століття, зладжена французьким ученим. А на ній так виразно видніє напис „Ukraine".

Пятьсот літ минуло, а ще й досі є між нами нещасні, що замісць борби з ворогами ставлять як свою ідею борню за те, як мають називатися. І виходить сміховина, що велика частина еміґрації вислабляє себе за Греків, хоч одного слова по грецьки не второпає. Спитає Американець такого, хто ти, от він і відповідає „Ґрік Католік".

•

Акурат як казав Шевченко: „Монголи, Монголи, Золотого Тамерляна онучата голі. А на американський склад то вийде: Ґріки, Ґріки, духові каліки, темні недоріки".

[illegible]

Чуй Дух.

З НЮ ЙОРКУ

Грошевий звіт з Шевченкового Свята, уладженого Комітетом 18 українських товариств міста Ню Йорку, дня 16. марта с. р.

Прихід:

З продажи тикетів		474.50 долярів

Розхід:

Галя	55.00 дол.	
Співацькі сили для скріплення „Укр. Хору"	50.00 "	
Диригент	45.00 "	
Роман Придаткевич, скрипак-соліст	25.00 "	
Випозичення пяна	25.00 "	
Розписка нот	20.00 "	
Січовий базар — друки ...	16.90 "	
Партитури і ноти	23.00 "	
А. Борик (сайни)	13.00 "	
П. Троїцька — артистка ..	10.00 "	
М. Бойко — артистка	10.00 "	
А. Бемко — акомпаністка .	10.00 "	
Л. Троїцький — артист ...	10.00 "	
Свобода — оголошення ..	10.00 "	
Пяніст	7.00 "	
Ю. Бемко — скрипачка ..	5.00 "	
Кореспонденція	2.75 "	337.85 долярів
Чистий дохід:		136.65 "
		474.50 долярів.

Готівка	136.65 дол.
Українська Жіноча Громада — жертва	25.00 "
П. Роман Придаткевич зрікся — гонорару	25.00 "
Тов. Вільні Козаки міста Львова	18.00 "
Тов. Жеребецька Любов	11.00 "
" Богородчани	10.00 "
" Зоря	9.00 "
Пані Агафія Бундзяк з Ню Гейвен	5.00 "
Тов. Запорожська Січ....	5.00 "
" Вільність в Америці	5.00 "
" Тисмениця	5.00 "
" Січ ім. Богдана Хмельницького	5.00 "
Разом доходу	259.65 дол.

(Увага: Комітет виробив тикетів як слідує:

220 тикетів нум. по 1.00 дол.	220.00 дол.
11 тик. ненум. по 1.00 д. дороб.	11.00 "
300 тикетів нум. по 75 центів ...	225.00 "
24 тикети ненум. дороб. по 75 ц.	18.00 "
1 тикет за 50 центів	50
	474.50 дол.

Доroблених ненумерованих тикетів було: 17 по 1.00 дол., з чого 11 продано, 5 роздано гостям, а один знищено; 25 по 75 центів, з чого 24 продано по 75 ц. а один за 50 ц.)

Ухвалою Комітету сі гроші були призначені на ювилейний дар для Наукового Товариства ім. Тараса Шевченка у Львові. Згідно з сим вислано до Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові моні-ордером ч. 08296-7 Балтік Америкен Лайн з дня 9. серпня 1924 року готівкою в долярах .... 251 доляр
Видано на оплату пересилки .... 9 дол.
Разом .... 260 дол.

Надвишку 35 центів доплатив касієр з власної кишені.

Сей стан провірено і одобрено на засіданню „Союза Українських Народних Товариств міста Ню Йорку".

Оповістка звіту опізнилась з причини повільного доручення ухвалених жертв деякими товариствами.

За „Комітет Українських Народних Товариств м. Ню Йорку":

Тимко Мілещук, голова. **Іван Марусевич,** касієр.
Іван Жовнір, секретар.

З ГОЛОСІВ ПРЕСИ

ШКОЛА

(З перемиського Українського Голосу).

„Виховання людини треба примінювати до того, чим вона є, а не до того, чим вона не є. Хіба-ж не добачуєте, що коли приспособлете її тільки до одного звання, то робите її нездібною до всякого иншого й самі причиняєтеся до того, що така людина з кождою зміною обставин паде жертвою долі?"

Жан Жак Руссо: „Еміль". II. 3.

Коли по розвалі осередніх держав у світовій війні почалося в їх народів страшне матеріяльне лихоліття то виявилося, що з усіх суспільних кол найбільше пожалування гідними жертвами його впали т. зв. інтеліґенти. Значить люди, які пів свойого життя вчилися у всякого роду високих, вищих та найвищих школах на те щоби добути якесь — як казалося — краще звання. А воно так тяжко, так дуже тяжко, доводилося в тих школах на людей вивчуватися! На мужицького сина, що вчився в ґімназії та записувався опісля на університет, йшл атрохи не вся кервавиця гірко процюючих батьків. Священник, в якого було більше дітей у школах, не міг відкладати до щадниці нічого. А бідна вдова, яка не хотіла віддавати дітей до ремесла, з довгів ціле своє життя не виходила. Аби тільки далі — аби тільки через ґімназію та через університет перепхати... Священник, доктор, професор, суддя —яке гарне, горде звання! Правда в традиційнім захопленню т. зв. високими школами ніби не підмічувано, що цілі ряди тих, яких ґімназія пускала на університет з патентом духової зрілости, підпвисаним цілою матуральною іспитовою комісією, губилися і пропадали на університеті без ніякої користи для нікого. Що з незрілих абсольвентів фільософії творився що раз більше застрашаючий пролетаріят неіспитованих ґімназійних суплентів, які вже перед війною жили з місяця на місяць тільки при допомозі всякого роду вижебруваних пожичок на векслі і зза них про іспит ніколи й не могли думати. Що т. зв. вічні правники і такіж медики так само в затрівожуючий спосіб збільшували щораз видатніще кадри інтеліґентного пролетаріяту, а той, кому лиха доля судила посвятитися в нас з університетською освітою письменницькому званню, мусів або гинути з голоду, або терпіти вічні упокорення зі сторони всяких грошевитих блазнів і дурнів, бо в Українців, як відомо, грошей на рідну книжку нема.

Словом—вихованці ґімназій і університетів уже перед війною доказували досить ясно, що основи нашої традиційної шкільної освіти перегнилі. Перегнилі і перестарілі, вони разом з її бездушною латиною і грекою та з її вбивчим витверджуванням на память не придатних на ніщо граматичних виїмків і дивоглядів. З її кумедним навчанням історії та природних наук. З її придушуванням усякої справжньої індивідуальности і самостійности в ученику та з її страшним забобоном що до матури й університету.

Але щойно війна і викликане нею лихоліття виявила всі відємні сторони тої освіти з погляду на суворе дійсне життя.

Виявилося іменно, що інтеліґенти, патентовані ґімназійними, та академічними дипльомами тому так масово, фізично й морально, гинули в бурунах военного й повоєнного лихоліття, що та наша традиційна, — особливож т. зв. клясично-ґімназійна — освіта не дала своїм патентованим вихованцям майже нічого з того, чого вимагає від людини суворе і дійсне життя. Та шаблонова клясично-ґімназійна освіта приспособлювала їх протягом найкращих, найпридатніщих, під усяку науку дії життя (від 10 до 18-и!) — щоб говорити мовою всякого француського революціонера — виключно до одного, тобто кращого звання, а всесторонних вимогів великого справжнього життя ся освіта цілком не брала під увагу. Вона в першу чергу не давала своїм вихованцям ніякої кріпшої життевої основи тим, що не ставляла їм перед очі один етично великий, провідний ідеал. Традиційна школа в нас — зокремаж габзбурська ґімназія й університет — мала на оці передовсім виховання покірного придатного на слухняних бюрократів (урядовців) людського матеріялу, й тому вона просто вистерігалася вести виховання молоді по лінії беаумовної незрушимої мов скала характерности, тої першої і найважнійшої умовини, якої домагається від людини життя все й всюди, в кождім положенню і кождій нагоді.

І се була її найпогубнійша недостача, бо з тої заплодженої лихою школою безхарактерности вийшли в нас опісля ті, що розвалили і ще завше розвалюють основи нашого державного і громадянського життя.

Габсбурська школа тому так цупко трималася латини і греки, бо від науки сих мов та їх літератури все таки дальше до тої животворної характерности якою надихана кожна жива мова та її духової архитвори. Матеріял, що заключається у призначених для ґімназійної лектури латинських та грецьких творах — здебільшого мертвецький, без весняної стихії тої живої наскрізь життевої думки що одиноко в силі заохотити молодечий ум божим подихом духової величі і краси. Якої характерности в силі вивчитися хлопчина з такої нужденної лектури, як Нариси Непоса? великих героїв у стилю Темістокля, Мільтіяда, Арістіда, Епамінонда, Кимона, та инших — малює автор сього твору так блідно, без ніякого захоплення геройством, без ніякого історичного погляду і без ніякого зрозуміння національного героїзму, що саме під впливом такої лектури хлопчина тратить заздалегідь чуття для величі в в сих характерах і бачить їх опісля ціле життя в сірім нецікавім освітленню Непосових балачок. А чого наш хлопець вивчиться з Цезарових споминів про війну в Ґолії, з Історій Лівія, з Саллюстового оповідання про Катиліну і Юґурту, або з такої скостенілої мертвеччини, як Верґіль, або Горац, або грецькі клясики в ґімназійнім обрізанню? В чужих нам звітах Цезаря про завоювання Ґалії римськими наїздниками добачує наш хлопець — особливо завдяки шабльоновости ґімназійних лекцій — хиба тільки духа мілітаризму та його право сильного пястука, а на гарні риси в Цезаровім творі йому мало вказується. В Лівія вивчиться самопевної історичної брехні, а з Саллюста найглибшого поняття його мужескости певно не вичитає. І певно ніякий пересічний учитель не скаже йому, що в натаврованім шановним Ціцероном бунтарі Катиліні була все таки своєрідна велич суспільного змагання, про яку, — як і про властиве значіння Ґракхів — очевидно ніяка габсбурська школа не сміла говорити, особливож на годині латини або греки, бо вона належала вповні до середньовічно-бакларського і вповні безхосенного пояснення граматичних фраз та стилістичних зворотів. І так з середньовічно - бакларщиною сходив і сходить ще сьогодня нашій молоді найкращий найпридатнійший під науку час, все ще здебільшого з одинокою метою: добути щонайскорше вигідне місце при якімсь урядовім жолобі і при змозі скоро скінчити та начхати на всяку науку. А не з метою виховуватися і освічувати себе по змозі всесторонно і невсипущо, з погляду на всесторонні домагання широкого життя, не з трівожного погляду на те, чого домагаються від школи всякого роду власти за ціну прав прилюдности то инших таких грізних превілеїв з панської ласки.

Значить убивчий габсбурський дух викривлювання молодих душ за ціну „кращого" звання та скорої посади, дух ворожий всякій незрушимій характерности та всесторонній життездатности є ще завше ідеалом наших родичів, які не в силі порозуміти того, що незалежна, але тільки й одиноко незалежна і суверенна Рідна Школа, ведена по засадам довітньої духовости, одна в силі поставити нашу шкільню на животворні, нові основи.

На основи на які давня школа в нас не змогла видвигнутися ніколи, бо вона не виховувала людину для рідного народа і рідного громадянства тільки для „кращого" звання. Значить для чужинецького бюрократизму. І тому інтеліґентний пролетаріят, сплоджений недавною школою по засадам міністерсько-бюрократичної безхарактерности в імя доброї посади— ще й до сьогодня такий чужий до рідного народа, рідного громадянства, його найживучійших питань (Рідна Школа!) та його національного визволення. Ті вихованці давньої школи мусіли здебільшого тому так тяжко бідувати з розвалом їх основної підпори, габсбурської монархії, бо недостача всякого соціяльного виховання — відчужувала їх заздалегідь від життя з людьми і для людий в найглибшім значінню сього слова і кидала їх на руїнах старого ладу безладними жертвами в нетри самогубного песимізму та зневіри в усіх і вся. Той інтеліґент габсбурського типу приспособлювався підходити до людей тільки, як бюрократ до прошаків, та покірних інтересантів. Гордий на свою латину і греку — він почувався проти простого народу аристократам. Не знав і не знає до сьогодня мови сойого народа. Не вміє до нього говорити ні зним співчувати, і тому йому Ріна Школа і Рідна Держава до сьогодня — байдужа. Але той наш ледачий інтеліґент габсбурського типу та габсбурської школи не вмів в ґрунті речи й ні греки ні латини. Не вмів гаразд ні одної живої чужої мови. Не вміє до сьогодня ні історії ні ґеоґрафії. Не знає гаразд ні одної з природописних наук, не знає нічого про соціяльний розвій людства, а передовсім і головно: Ненавидить книжку. Горе нашій книжці, як вона стане залежна від того, чи її купить наш освічений неграмотій, наш інтеліґент!

МІТИНҐИ ВІДДІЛІВ У.Н.СОЮЗА

БАЙОН, Н. ДЖ. Бр. св. Арх. Михаїла, від. 213, повідомляє своїх членів що надзвичайні збори відбудуться 9. вересня 1924, в гали церковній, о год. 7. вечером. Отже проситься кождого члена прибути на ті збори, позаяк маємо важні справи до полагодження, а також буде вибір нового уряду. — М. Росоловський, предс.; А. Бирич, секр. рекорд.

ОСЬМИЙ ЗВІТ КОМІТЕТУ РІДНОЇ ШКОЛИ ЗОЛОЧІВЩИНИ.

Жертвували на „Рідну Школу" в Золочівщині слідуючі: по $5.00 Анна Опеля; по $3.00 Вамбукот; по $2.00 Анастазія Цар; по $1.50 П. Крейк, по $1.00 Марія Дворжанська, М. Боднарчук, И. Грицай; по 50 ц. Н. Василків. Разом $15.00

Жертви на весіллю М. Семощука, і С. Шпак, (дня 16. лютого, 1924) по $2.00 С. Завацький; по $1.00 У. Шепула, М. Царик, П. Бурчак, П. Борила, А. Ляхович, М. Малиновський, А. Малиновський; М. Шкварок, І. Рудий, І. Журавель; по 50 ц.: І. Семон, В. Сарафинович, И. Гуменюк, по 25 ц. А. Букса, Н. Н., І. Яхимів, Д. Кучма, П. Т.; дрібними жертвами $2.25. Разом $17.10 ц.

Збіркою занялися: І. Семон, і П. Бурчак. Жертви на весіллю в С. Назара (дня 25. мая 1924) по $1.00: Т. Борик, А. Зварич, М. Садовський, В. Корнюк, А. Волинець, И. Дячук; по 50 ц.: М. Ярусевич, І. Стрічак, А. Морис, М. Войтович, І. Ґордіга, А. Нагожицький, Г. Скурка, П. Задорожний, В. Приймак, М. Стецький, М. Д.; по 30 ц.: І. Ґолдштайн, по 25 ц. П. Гончор, Анна Литвин, І. Поликів, М. Горбовий, В. Бончук, І. Чупін, А. Медишев, А. Кузик, Ф. Прихітко, А. Волинець, А. Гогой, К. Монкевич, О. К.; по 20 ц. Н. Н., Н. Н.; по 15 ц. В. Посюкевич, М. К.; по 10 ц. М. М., М. Кілем, С. Шумонський.

Разом $16.05.

Збіркою занялася, пані Семон, і Н. Долний.

Прихід з предст. „Наталка Полтавка", 1. марта 1924	166.80
Прихід з предст. „Зай. Клад", 10. мая 1924	10.85
Членські вкладки	30.50
З перенесення позістало в касі	434.52
Разом весь прихід	690.82
РОЗХІД:	
Висдано на руки Комітету Рідної Школи в Золочеві	350.00
Адміністраційні видатки	29.83
Разом	379.83
Теперішний стан каси	313.37
Загальна сума усіх висланих гроший	$1.650.85

Примітка редакції: Комітет не повинен перетримувати такої значної готівки, а повинен як найскорше відіслати до краю, де гроші дуже потрібні.

Дорогі Родимці!

В краю йде далі важка, нерівна борба на смерть і життя наших братів з польським наїзником. Оден за другим падуть смертні присуди окупанта а вслід за ним пливе кров наших братів і зрошує рідну землю. Польські тюрми далі переповнені нашими кращими одиницями, а місця тих, що конають, заповняють свіжі. Не з меншим завзяттям ворог нищить наші школи. Одні закриває, другі переводить на польське та насилає польських учителів, щоби влити отрути в душі наших дітий, збудити погорду до всего рідного і виховати їх на яничарів. Одиноке, що нам осталося, це приватні школи удержувані коштом народа. До тих окупант, хоч заклинуеться від гадючої злости — не має розгону. А наш нарід хоч знищений війною, тепер ще своїм потом мусить направляти польську валюту. Тягнуть великі податки, останний гріш видирають, і кервавою працею нашого селянина хочуть збогатити свою касу і супроти світа грати ролю могутної держави. Длятого наш нарід не може як слід піддержати своїх шкіл і вони в оплаканім стані.

Комітет Рідної Школи Золочівщини, який від кількох літ несе поміч рідній школі в краю і надалі хоче сповняти свій народний обовязок — та взиває всіх Українців в Америці, як також всі товариства до моральної і матеріяльної піддержки его в народній праці.

Ню Йорк, дня 23. серпня, 1924.

Н. Сембой, предсідник,
Д. Лемко, секретар,
Юлія Шміт, касієрка.
37. W. 92 St., New York.

РУХ ЗЕМЛІ.

Земля одночасно робить два рухи: вона обертається кругом себе, або, як кажуть, кругом своєї осі, і кругом сонця. Од руху землі кругом себе залежить зміна дня і ночі на землі. Тоді, як сонце освітлює одну половину землі, одну її півкулю, на сій освітлиній половині буває день, а на другій половині, яка не освітлена буває віч. Коли ся посвітлена половина починає повертатись до сонця і освітлюватись ним, то на ній настає день, а друга половина починає темніти — на ній настає ніч. Щобкраще уявити собі се, візьміть яку-небудь опуклу річ, напр., мяча, зазначивши на нім одно місце, повертайте його у вечорі перед засвіченою лямпою. Ви побачите, що зазначене вами місце то ховається в темінь, світла з лямпи з нього не видко, то воно знову зявляється перед огнем і освітлюється. Те саме відбувається з землею. Одно обертання круг себе вона робить за 24 годині, або за добу, і за сей час сливе на кожнім місці її поверхні день встигає змінитись на вечір, вечір — на ніч, ніч — на ранок, і ранок знову заміниться днем.

Рух землі кругом сонця відбувається на протязі одного року, або правдивійш, за 365 днів, 6 годин, 9 хвилин, 9 сек.

Для легкости користування календарем, сі 6 год., 9 хв., і 9 сек. одкидають, а натомість через кожні 3 роки до четвертого додають по одному дню. Сей рік з додатковим днем має в собі 366 днів і зветься переступним, а решта, що мають по 365 днів, звуться звичайними.

Рух землі довкола сонця відбувається страшенно швидко, — по 30 верств у секунду. Се в тисячу разів швидче за курієрський поїзд. В своїм рухові земля несе з собою не тільки всі речі, що на ній є, але також і атмосферу, хмари і все, що є у повітрі.

Але чому-ж ми не помічаємо цього руху? А тому, що земля, з усім, що на ній рухається рівно, плавко, без зупинок і штурканів. Та навіть тоді, коли ми швидко їдемо кіньми або залізницею і дивимось на всі боки, нам здається часом, що їдемо не ми, а нам на зустріч біжать хати, дерева, стовпи. І коли-б та до сього ще не трясло нас і не штовхало, то ми так само не помічали-б, що поїзд і в купі з ним усе, що кругом нас у вагоні, та й ми самі — швидко рухаємось уперед.

Од руху землі кругом сонця бувають часи року: весна, літо, осінь і зима. Соняшне проміння підчас руху землі на одно місце її поверхні паде не завше однаково: одну частину року — більш просто, сторч, другу — навскоси. Коли скажемо земля міститься ліворуч від сонця тоді на ту частину земної кулі, де живемо ми з вами, проміння сонця падають стрімкіш (більше сторч), чим в инші часи; таке сторчове проміння гріє найдужче, тому у нас і буває літо. Потім земля пересовується з сього місця; соняшне проміння падає на наші краї вже не так стрімко; виходить, що воно не таке горяче, і через те настає осінь. Коли земля посунеться по своєму шляху ще далі і займе місце, що лежить праворуч од сонця, тоді соняшне проміння, що освітлює наші краї падатиме зовсім навскоси, тому й тепла од них буде обмаль: осінь у нас перейде у холодну зиму. Але земля не спиняється нігде: вона лине далі, і знов на наших місцях соняшне проміння починає падати стрімкіш і гріє дужче, — у нас наступає весна, далі літо і т. д.

Отже кожний має право запитати: а чому-ж се, коли земля міститься в ріжних місцях свого шляху, довкола сонця, світло соняшне падає, напр., на наш край не завше однаково — то сторч, стрімко, то навкоси, то покило.

Прим. коли ви возьмете знову мяча, проткнете його товстим дротом. Нахиливши мяча трохи в право (себто дріт з мячем), тримайте його з лівого боку засвіченої лямпи. Тепер зазначте на мячі олівцем якенебудь місце, на яке по вашому світло паде сливе просто. Далі перенесіть мяча на право від лямпи, але знов-же тримайте його так, як і перше себто нахиливши в право. Ви помітите, що назначене вами на мячі місце світло лямпи падає вже не просто, а на вскоси; се сталось не через се, що лямпа нахилилась, а тому, що зазначене вами місце само тепер нетак нахилено до світла. Уперішім випадку — коли світло падає просто — зазначене місце нагрівається дужче, ніж у другім випадку, коли світло падає на се місце навскоси. Замість мяча можна уявити собі так само поставлену до сонця землю, і тоді можна зрозуміти, чому в наших краях по зміні наступає весна, потім літо за яким іде осінь.

Так, через подвійний рух землі — кругом своєї осі і кругом сонця — відбувається зміна часів дня і зміа часів року. І той і другий рух робить земля з надзвичайною правильностю; в неї наче вираховано кожну секунду. Як би вона полинула ближче до сонця, то ми спеклисяб од страшенного жару. Як би вона повернула далі від сонця, то ми замерзли-б од великого холоду. Але земля ніколи не робить ані найменшої помилки. Хвилина в хвилину секунда в секунду вона прибуває туди, де їй потрібно бути по законах руху. І вчені, які вивчили сі закони, можуть сказати вам, де буде земля за тисячу літ в яку завгодно годину, хвилину секунду. От чому вони можуть за сто літ наперед предректи, в скілька хвилин і о котрій годині в який завгодно день зійде сонце. Учені добре вивчили розпис якого триматеься земля і инші планети, а сього-ж розпису ні земля, ні инші планети ще ніколи не зраджували і, треба сподіватись, не зрадять і на далі.

Матвій Костишин.

В ЄДНОСТИ СИЛА!

Що день минеться, знов чути, знов
Свіжі тортури, свіжая кров.
Свіжі бенкети — шаліє кат,
Гріхи змиває кровію брат.
Що день все свіжий розпуки клич
Ворог шаліє мов люта дич.
Всьо забирає, жене із хати,
Забув, що прийде рахунок здати.
Бо местник прийде на всі тирани
Пірве, знівечить тяжкі кайдани,
Кине в проливше море сліз, крови,
Січі відчинить знов козакови...

— — — — — — — — —

Чим більш в неволи народ терпить,
Завзятість духа в собі крірить,
Вчиться, що єдність хату збудує
І свобідний в ні йволю почує.
Ніхто не буде ним торгувати,
Не буде панських ланів орати.
Як тільки єдність буде завзята
Воскресне воля й сімя богата...
Воскресне воля! Оживе руїна!
Сторицев плоди дасть Україна
І перестане купатись в крови,
Бо местник здійме тяжкі окови...
Не стане клятви, сліз і ридання
Спічнуть втомлені, минуть страждання,
Местник козацтво кругом розсіє...
Хто в се не вірить?! хай ошаліє!!

— — — — — — — — —

Чим скорше єдність будемо мати,
Местника скорше будем витати,
Що прийде матір освбодити,
За кров!.. за сльози!.. кривду пімстити!..

Джемейка, 20, 8., 1924.

ПОЗІР! ПОЗІР!

Сим подається до відома всім нашим читачам, що присилаючи до поміщення ріжні оголошення до часописи „Свобода", треба рівночасно враз з оголошеннями присилати і належитість за них. Щоби читачі могли орієнтуватися яка належитість має бути прислана враз з даним оголошенням, будуть ласкаві за кожде написане в оголошенню одно слово числити 2 цт. коли таке оголошення має 30 або більше слів. За оголошення котрі не мають 30 слів платиться 50 цнт. за раз. Виняток творять лишень відділи У. Н. Союза, котрих оголошення мають бути підписані місцевим урядом відділу. Всі оголошення мають бути присилані до адміністрації „Свободи" 5—6 день перед днем оголошення їх в часописи, так що коли би виникала сего потреба, був час порозумітися зі сторонами. Сторони котрі не схотять пристосовуватися і придержуватися повисших правил, не можуть відтак нарікати на неточність при поміщуванні їх оголошення чи оголосень.

Адм. „Свободи".

ДОПИСІ.

МИННЕАПОЛИС, МИНН.

Збори Народнього Дому.

Заходом тимчасового комітету „Укр. Нар. Дому" в Миннеаполис відбулись мин. неділі збори. Голова Комітету д. Пастушенко представив в коротности дотеперішню роботу Комітету, натякнув на трудности, які ставлять одиниці инших поглядів, згадав, що на будову Нар. Дому є вже на поважну суму деклярацій, як також готівки в банку $442,44 — і сильно вірить, що, коли загал зрозуміє ціль орґанізації, то „Укр. Нар. Дім" в Миннеаполис збудуєсь в короткім часі.

Після ґолосування вибрано д. Н. Гаврилюка предсідателем до перепровадження зборів, а дд. М. Ґрубрина і Т. Мартинова за секретарів.

Реферати в тій справі виголосили дд. Мартинів і Гаврилюк, які в щирих та палких словах доказували, що лише при помочі орґанізацій, товариств, читалень та народних домів зуміємо витворити в собі память про рідну землю та любов до рідної мови, пісні, звичаїв і обичаїв. Лише при помочи обрґанізацій наш загал в старім краю почав себе цінити висше, почав самий собою інтересуватись, а наслідком того народнього живчика повстали читальні, руханкові товариства „Січи", народні торговлі і Рідні Школи, а пізнійше повстав і наш молодий, відважний славний цвіт Січові Стрільці, які відограли неоцінену і невмирущої слави ролю в борбі о волю і незалежність Матери України.

У нас тут також треба таких орґанізацій. Такі орґанізації звяжуть нас в один нерозірваний вузол і нададуть нам шлях, а коли підемо ним, здобудемо собі силу і волю і станемо народом між народами.

Найважнійшою справою під теперішню пору є „Нар. Укр. Дім", а коли він збудуєсь, стане для нас живою кирницею, з якої розійдеться оживлююча вода в усі напрями; тут згуртуєсь наш малий цвіт під стягом „Рідна Школа", тут і для старших будуть відбуватись курси, тут і співацько-драматичне товариство буде мати приміщенне — тут буде місце, де наша мова, наша пісня не вмре, не загине.

Опісля підносились голоси за і проти. Найживійшу участь брали дд. Козак, Шабатура, Хас, Білінський, Дюк, Лазовський, Андрущак, Гайва і Пилатюк.

Вислід був той, що після відповідних пояснень проти не було нікого і запала однодушна ухвала, що „Нар. Дім" треба будувати конечно і якнайскорше.

Впис членів зробив незвичайно миле враження, бо з около 75 присутних 57 вписалось в члени, з тих кільканайцять женщин; щешта не були приготовані вписатись.

По відспіванню „Ще не вмерла Україна" і „Не пора Москалеви й Ляхови служить" члени розійшлись домів.

В гору серця! Сміло вперед! „Хай пропаде незгоди проклята мара" — ступаймо на певний шлях! Рідімо на стрічу сонцю золотому! Знаймо, що лише в борбі здобуваєсь воля — лише боротьбою скинемо з себе кайдани ворогів, які тиснуть нас від соток літ.

Н. Грубрин,
Т. Ю. Мартинів,
секр. зборів.